

שדרו של אדם, לאחר שבע שנים שמת נעשה נחש. והני מילי, ודברים אלו שנעשה לנחש, נאמרו רק באדם דלא כרע במודים, שבעומדו בתפילת העמידה [שמונה עשרה] לא כרע כשהגיע ל"מודים אנחנו לך" כפי שתקנו חז"ל.¹⁶

הגמרא מקשה על דברי רבי אלעזר בברייתא:

אמר מר בברייתא: רבי מאיר אומר אף הצבוע. רבי אלעזר אומר אף הנחש.

ב-טז

שדרתו לנחש.

ועוד הביאו ראשונים לתרץ, שמן השדרה מצמיח האדם לתחית המתים וכיון שנעשה לנחש אינו קם לעתיד לבא. אך התוס' דחו דלא מסתבר דבגלל עוון כזה לא יקום לתחיה. וראה עוד בהערות בחברותא על התוס' מש"כ.

והמהרש"א בח"א ביאר את המידה כנגד מידה שבזה, לפי שהכריעה לפני השי"ת היא הכנעה והשפלה היפך מעשה הנחש הראשון שהלך זקוף ולכן נענש "ועל גרונוך תלך". והשתא מי שאינו כורע אלא עומד בזקיפה כדרכו, הרי שדרו עושה מעשה נחש הראשון שהיה מהלך זקוף, וראוי להיות נענש כנחש, וע"כ נעשה נחש לאחר ז' שנים כתולדתו של נחש שהוא לז' שנים.

ובתורת חיים הקשה, מדוע נאמר כן רק על הכריעה במודים ולא בשאר כריעות? ומבאר, שמן הראוי היה שיודה אדם להשי"ת בכל רגע, ולפי שהוא מן הנמנע, לכן תקנו חכמים שיודה שלש פעמים בהיותו בתפילה, והמודה כורע כמנהג בשר ודם המודה לחברו, שהוא כורע ומנענע לו בראשו. ומי שאינו כורע, מראה שכופר בדבר, ואין הודאתו הודאה, והרי הוא כמו הנחש שבא לפתות את חוה, שבא בקומה זקופה לפי שבא לכפור בו יתברך. ולכן, מי שאינו כורע במודים שדרו נעשה נחש, דכיון שאינו מתכוון להודות, הרי הוא כמודה לדעת הנחש הקדמוני שכל הכפירות נמשכין ממנו. ראה שם באורך.

ובספרים שלפנינו הגירסא "לאחר שבע

מועד [או הצבוע לפי רבי מאיר], ופירשנו שמשנתה לכמה מינים, האם גם כשנשתנה לעטלף הוי מועד מתחילה. ובפשטות צריך לומר כן, כי אחרת מה היא הרבותא בכך שמשנתה למינים שונים, ולכן היה צריך להשיענו רבי מאיר [לפי הלשון השני של רש"י], אלא משמע שגם כשמשנתה הוא מועד.

והנה מהמהרש"א שהובא לעיל משמע שלאחר שחי שבע שנים הוא מתהפך [וראה לעיל מה שכתבנו בשם הערוך] וראה בעיון יעקב שדחה דברי המהרש"א שכאן מדובר בשינוי שנעשה לאחר מיתה, דומיא דשדרו של אדם המוזכר. וראה כן נמי בבן יהוידע שכתב, שהכוונה אחר שימות בשבע שנים מתהוה מן העפר שלו תולע כצורת עטלף, וכן העניין בכל אלו שהזכיר כאן, "וכן נמי מ"ש על שדרו של אדם גם כן הכוונה כך, דאחר שנעשה עפר יתהוה מאותו עפר תולע דומה לנחש". ואם כוונתו לתולע, מסתבר שאין הכוונה שהוא מועד בכל הצורות שמשנתה, דהרי הוי תולע. ואם כן צריך ביאור, לשם מה הוצרך רבי מאיר להשיענו.

16. התוס' [בע"ב] מבארים, לפי שהמצווה לכרוע בבת אחת, ולהתרומם בנחת, שקודם זוקף את ראשו ואחר כך את גופו, כמו נחש הזוקף קודם את ראשו ואחר כך את גופו. ואדם זה שלא עשה כן, נענש מידה כנגד מידה בכך שנעשה לנחש. ואף שכבר מת שייך לומר שנענש בזה, שגנאי הוא לנשמתו שנעשית